

Uporabnost filma v pastoralni

Nič novega ne predstavlja ugotovitev, da v času in okolju, v katerem živimo, elektronski mediji prevzemajo oziroma so že prevzeli vodilno vlogo pri širjenju znanja in informacij. Te dni je bila objavljena vest, da je za letošnje božično-novoletne praznike (2009/2010) velika ameriška spletna prodajalna Amazon prvič prodala več knjig v elektronski obliki (za njihovo e-knjigo Kindle), kakor tistih v tiskani izvedbi. Tudi film je medij, ki je dokončno prodril v naš vsakdan, če nam je to prav ali ne. Tudi, če se osebno z njim tesneje ne soočam, to delajo tisti, ki jih v pastoralni dejavnosti srečujem. Glede na ta trend so si še ne dolgo tega nekateri analitiki našega tržnega obnašanja resno postavljali vprašanje, ali bo film dokončno izpodrinil na primer knjigo. Danes lahko

z gotovostjo trdimo, da se to ne bo zgodilo. Film drugače nagovarja človeka in knjige oziroma tiskane besede ne more nadomestiti. Po drugi strani je slišati tudi mnenje, da film človeka poneumlja, saj ne spodbuja tako intenzivno domišljije tistega, ki ga nagovarja. Tudi ne širi do tolikšne mere besednega zaklada in pismenosti. Gotovo je v navedenem precej resnice, napačen se mi pa zdi miselni nastavek, iz katerega takšno mnenje izhaja. Knjiga in film nista konkurenta, temveč se dopolnjujeta. V pastoralni zato ne gre spregledati, da film predvsem mlajše generacije pritegne in zato nudi dobro vstopno točko v naše delo. Kakor koli že, film je del stvarnosti, v kateri živimo. O tem, ali je to dobro ali slabo, bo končno moral odločiti vsak zase.

Jože Bartolj: Sv. Tomaž Akvinski, 2006, akril platno, 40x100 cm.

Predsodki glede pastoralne uporabe filma

Ker je film sorazmerno nova oblika pastoralnega sredstva, se je z njegovo uporabo marsikdo težko sprijazni. Temu botruje po eni strani medij kot takšen, po drugi strani dejstvo, da je film (kakor tudi na primer internet) pogosto zlorabljen za širjenje moralno skrajno spornih vsebin. Veliko filmov prihaja k nam iz ZDA in hollywoodske produkcije včasih uživajo dvomljiv sloves. Vendar je po drugi strani res, da se ob soočanju s to ali ono umetnino s tega področja lahko zamislimo in ugotovimo, da se je umetniška ekipa pri ustvarjanju dotičnega filma zelo poglobila v snov. Nikakor torej ne gre zamahniti z roko in služec svojim predsodkom zavriniti dobrega s slabim vred. Pozornemu gledalcu namreč tudi po večkratnem ogledu takega dela padejo v oči podrobnosti, ki imajo veliko izrazno moč in posredujejo zdrav nauk; ne pa vedno. Presenetljivo je, kolikokrat se bo moral na ta način tudi izobraženi teolog vprašati, v koliki meri in na kak način je videno združljivo s krščanskim izročilom. Za lepo fasado se rado skriva sporočilo, ki ni zdravo. Vendar velja tudi obratno, mnoga dela, ki jih srečujemo s pomislekom ali previdnostjo, se izkažejo za prave bisere. Pozornost pa je vsekakor nujna.

Kljub temu bomo težko našli filmsko delo, ki bi do potankosti ustrezalo temu, kar želimo v svoji pastoralni dejavnosti posredovati. Morali bomo eno drugemu prilagoditi, vendar do razumne mere. K temu je potrebno še dodati, da igra pri doživljanju filmske vsebine naš osebni okus veliko vlogo. Ta ali oni na primer načeloma odklanja določen žanr, igralsko zasedbo, poreklo ali režiserja. Recimo znanstvena fantastika; ima svoje privrženice in tiste, ki jo povsem odklanjajo, podobno velja za animirane filme in tako naprej.

Da še enkrat omenim pisano ali tiskano besedo. Pogosto primerjajo film in knjigo,

po kateri je bilo na primer filmsko delo posneto, čeprav se s tem nujno enemu ali drugemu dela krivica. Običajno film v tej primerjavi ne obstane, kar pa tudi ni njegov namen. Smiselna je že omenjena možnost, da knjige in filma ne gledamo kot konkurentov, temveč kot izrazni sredstvi, ki se dopolnjujeta. Pred gledanjem po neki knjižni predlogi posnetega filma lahko iz le te preberemo, vsak zase ali skupaj, določene odlomke in na osnovi tega že pred skupnim gledanjem začnemo debato.

Ena prednosti filma je, da vsebino poda v sorazmerno kratkem času, v za pastoralno delo primernih okvirih. Zraven tega predstavlja film, kot je že bilo poudarjeno, del naše stvarnosti in je predvsem mlajši populaciji blizu. To olajša način podajanja vsebine, vendar predpostavlja, da je tudi nam domač. Cerkev je že mnogokrat uspela inkulturirati svoj zdravi nauk. Zakaj ji tokrat ne bi uspelo? Gre pač za nov izziv.

“Filmska pastoralna”

Eden očitkov tistih, ki imajo pomisleke o pastoralni vrednosti filma, se glasi, da film uporabljamo takrat, ko se nam ne ljubi ali nismo sposobni uporabiti “zahtevnejše” oblike pastoralne. In žal ta očitek pogosto ni neupravičen. Ker film bolj ali manj uporabljamo v mladinski pastoralni, se bom osredotočil nanjo.

Film je pasiven medij. Medtem ko deluje name, nanj nimam vpliva. Glede podajanja vsebine je tudi dokaj agresiven. Kadar poslušalcem podajamo brano besedo, se jim zavestno ali podzavestno prilagodimo. Kadar berem knjigo, sam določam tempo, s katerim le-ta posreduje svoje bogastvo. V obeh primerih na neki način sodelujem, kot bralec ali poslušalec. Film se zaradi svoje narave na gledalca ne ozira. Toliko pomembnejše je, da ga v pastoralni uporabi le tisti, ki se je na to temeljito pripravil. Sicer lahko hitro pred-

stavlja dvorezen meč. Medtem ko si v pripravi neko filmsko delo natančno ogledam, si določim tudi točke, kjer ga bom prekinil, in se odločim, kaj bom med prekinitvijo gledalcem ponudil. Primeren je na pri primer pogovor o določenem izseku filma, lahko je tudi kakšna igra, meditacija, likovno ustvarjanje ... Pri nekaterih filmih je pomembno, da gledalce vnaprej opozorimo, kaj jih čaka. Omenil sem že, da je težko najti film, ki povsem ustreza predstavi o tem, kar želim podati tistim, s katerimi pastoralno delam. Tako je v filmih pogosto navzoče nasilje, ki ga lahko na ta način relativiram ali v nekaterih primerih tudi osmislim. Vsekakor ne želim s svojo nepripravljenostjo podpirati širjenja nasilja med nami. Podobno velja za bolj ali manj erotične scene, ki so bile navzoče sploh v filmih določenega obdobja. Zlasti tukaj pride do izraza nevarnost, ki se skriva v nepripravljenosti tistega pastoralista, ki film prikazuje. Ta namreč mora vedeti, komu kaj prikazuje. Zato je tudi samoumevno, da so mnogi filmi pastoralno povsem neuporabni. To ne velja le zaradi morebitnega povečevanja nasilja ali neprimerne erotike. To velja predvsem, kar je mnogo bolj zahrbtno, za nevarnost širjenja nezdravega nauka, ki je v nasprotju s krščanskimi načeli. Zato ponovno poudarjam, da nikakor ne pride v poštev, da si pastoralist filma prej ne bi ogledal!

Film ni izhod v sili

Tisti ki hoče film pastoralno uporabiti, se mora torej z njim soočiti. To velja vsaj za dve ravni: vsebinsko in doživljajsko.

Vsebinska raven predpostavlja najprej natančno informiranje o tem, kar želi film prikazati. Pogosto na svetovnem spletu najdemo osnovne informacije. Za pastoralnega delavca pa je pomembno, da vsebino spusti tudi skozi teološko sito. Hitro se lahko zgodi, da ne hote oznanjamo nekaj, kar je v nasprotju s krščansko obliko verovanja ali pogleda na

svet. Mnogo filmov namreč posreduje idejne osnove kakšne sekte ali poudarja danes popularno gledanje na svet v smislu reinkarnacij. Ti namigi niso vedno očitni. Kdor se s to tematiko resno ukvarja, bo kmalu spoznal, kako plitva utegne biti naša teološka razgledanost. Po drugi strani pa moramo biti pripravljeni izluščiti tisto, kar podpira zdrav pogled na svet. Dobrota, ljubezen, požrtvovalnost in podobne vrednote so univerzalno človeške, torej tudi krščanske. Med pripravo srečanja ali predavanja, na katerem bo uporabljan film, moramo imeti pred očmi morebitna, včasih celo neprijetna vprašanja, ki jih bodo zastavili tisti, ki jim oznanjamo. To se ne nanaša zgolj na vprašanja vere, temveč predpostavlja določeno mero splošne razgledanosti. Delo s filmom je zahtevno. Kdor ga vestno opravlja, bo zanj porabil veliko časa in truda. Že samo pregledovanje filma terja mnogo. Pogosto ga moramo celo večkrat pregledati. Še enkrat izpostavljam: v nasprotnem primeru lahko naredimo veliko več škode kot koristi.

Podobno velja za doživljajsko raven. Voditi me mora zavest o tem, kako bodo tisto, kar jim želim pokazati, doživljali gledalci. Nekateri filmi mestoma vsebujejo grozljive scene (razne kreature ali na primer ubijanje ...). Tega ne prenesejo vsi.

K tej zavesti spada tudi upoštevanje, da film na poseben način oblikuje našo podzavest. V nas ustvarja vzdušja, ki jih potenciira predvsem filmska glasba, spodbuja naša čustva in včasih izziva naš razum. Upoštevanje teh dejstev je pogoj za uspešno uporabo tega občutljivega medija.

Ogled filma za sprostitev

Med najrazličnejšimi možnostmi delitve filmov so se oblikovali žanri, v katere običajno bolj ali manj stlačimo posamezna filmska dela. Pastoralno gledano bi si jih upal zraven tega deliti na tiste, ki jih uporabljam za

resno delo, in one, ki služijo razvedrilu in zabavi. Slednji so v pripravi sicer bistveno manj zahtevni, a ob določenih prilikah dobrodošli. Če se mladi na primer zberejo k sproščenemu silvestrovanju, gotovo ni primeren film s težko vsebino. Gre pa tudi tukaj poudariti, da gledanje filma za zabavo ne sme izpodrinuti drugih oblik družabnosti. Družabne igre, šport in podobno na drugačen, bolj intenziven način gradijo skupnost. Telesna pasivnost in možnost, da se potegnem vase, predstavljata eno od slabosti sproščanja ob ogledu filma. Katehet si mora biti na jasnem, kaj želi z določeno obliko zabave doseči, da tudi na ta način izkoristi dragocen čas, ki mu je odmerjen za pastoralno dejavnost. Pri uporabi filma bi sicer hitro postali podobni tistim, ki dajo otroku gledati risanko, da se ni potrebno z njim ukvarjati.

Izbira filma za resno delo

V tem članku se bom bolj osredotočil na filme, ki jih uporabimo v katehetske namene. Pri tem je razlika, ali delam z ljudmi, ki jih morda le enkrat vidim ali občasno srečujem, ali s tistimi, ki hodijo na redna tedenska srečanja.

V prvem primeru je bolj verjetno, da ne bomo uporabili celega filma, temveč odlomke, ki podpirajo temo, izbrano za to skupino ljudi. Obstaja tudi možnost, da si sestavimo kolekcijo odlomkov iz različnih filmov, ki tvori za nas uporabno vsebino. Ta način je v pripravi nekoliko zahtevnejši in terja več časa, je pa tako nastala vsebina mnogo bolj prilagojena našim potrebam. Druga prednost takšnega načina dela je, da je manj tematskih "skušnjav", ki bi nas morebiti odpeljale v stran od zastavljene rdeče niti. Kot rečeno, posamezni filmi prikazujejo različne problematike (ki jih večine v tem primeru ne želimo izpostavljati).

V tem primeru je smiselno postaviti dolgoročen program, v katerega vpletem filmski

material, ki se med seboj prepleta. V nekem obdobju dajemo poudarek na primer vprašanju družine. Med vse dejavnosti, ki smo si jih za tisto obdobje zamislili, vpletemo filmsko gradivo, ki naše delo podpre. Večinoma filmi načenjajo različne tematike. Včasih je zato primerno, da gledamo le odlomek filma in se nato o njem pogovarjamo.

Egipčanski princ

Za primer sem izbral filmskega klasika, ki ga verjetno ni potrebno predstavljati. Ustvarjen je na osnovi Druge Mojzesove knjige in se kljub prilagoditvam svetopisemskega besedila in deloma tudi same zgodbe o Mojzesu trudi za zvestobo svojemu izvirniku. Na to avtorji na začetku tudi opozorijo in opaziti je, da so se te središčne tematike naše vere lotili z velikim spoštovanjem. Egipčanski princ je delo DreamWorks Pictures, za katerih ustvarjanje je značilno, da ne dajejo poudarka na podrobnosti v prikazani sliki, temveč na vsebino pripovedovane zgodbe. Film dejansko vsebuje veliko simboličnih poudarkov, ki se jih da v različnih odtenkih razumeti. Je večplasten in tako primeren za delo z otroki in odraslimi, čeravno gre za animirano delo. Zgodba je preprosto in jasno pripovedovana, istočasno pa nudi globino, ki daje slutiti svetopisemske osnove, iz katerih izhaja. Verjetno je odveč poudarjati, pa vendarle. Tisti, ki to delo pastoralno uporablja, mora imeti originalno svetopisemsko zgodbo pred očmi in jasno dati vedeti, kaj je sveto besedilo in kaj dodatek. Zato je v vsakem primeru prav, da Mojzesovo zgodbo, ne glede na to, s kom delamo, najprej preberemo iz Svetega pisma. Še bolje je, če jo uspemo v pogovoru predelati in primerno ovrednotiti.

Tako nam lahko ta film služi kot sredstvo za srečanje z izvirnim svetopisemskim besedilom, ki ga s pomočjo iskanja razlik lažje spoznavamo. Po ugotovitvi razlik se lahko ustavimo ob vprašanjih, kaj mi želi zgodba

o Mojzesu povedati ... Kaj je suženjstvo in katere oblike danes poznamo? Zakaj je osrednja tema Svetega pisma odrešenje in svoboda? Kako je s poklicanostjo in vlogo posameznika v zgodovini odrešenja? S podobnimi vprašanji se lahko debata nadaljuje.

Lahko pa se ukvarjamo tudi bolj izrazito s filmom. Tukaj lahko pristopimo na različne načine. V ospredju so lahko posamezni liki, prizori ali pa neko časovno obdobje. Pogosto se je smiselno ustaviti ob zgodovinskih okoliščinah, v katerih se dogajanje odvija. Izpostavil bom dve možnosti: ukvarjanje s posameznimi liki iz filma in simbolično vrednost posameznih prizorov.

Posamezni liki, ki so v filmu predstavljeni

Prva možnost je, da izluščimo posamezne like in iščemo njihov pomen za svoje življenje. Gotovo nosim od vsakega nekaj v sebi, a kateremu sem najbolj podoben? Če se nam zdi smotrno nekoliko natančnejše soočenje s tem vprašanjem, bo potrebno razčleniti značajske značilnosti oseb, ki so v Egiptčanskem princu poudarjene. Kdor želi, se lahko tukaj ustavi ob Hipokratovi in Galenovi tipologiji osnovnih temperamentov (sanguinik, kolerik, melanholik in flegmatik). Svetovni splet je poln podatkov o tem. Ena možnost je tudi iskanje značajskih lastnosti po Eneagramu¹. Takih možnosti je več, pri nekaterih pa moramo biti previdni, saj ni vse zlato, kar se sveti. Predvsem je pomembno, kdo stoji za posamezno metodo ugotavljanja človekove osebnosti.

Ob gledanju filma stopi torej pri tej obliki njegove uporabe v ospredje vprašanje, kaj je za posamezne prikazane like značilno in v katerih kontekstih se pojavljajo. Pri uvodnih besedah, pred ogledom vsakega filma, je dobro opozoriti, na kaj naj bodo gledalci pozorni. Tako jih osredotočimo na način dela, ki ga bomo uporabili. V našem primeru torej

na Mojzesa, Zeforo, Mojzesovo mater, na Mirjam, Arona, Ramzesa, očeta faraona, Ramzesovo mater ...

Jože Bartolj: Sv. Peter,
2007, akril les, 125x25 cm.

Na kratko:

Mojzes

Egipčanski princ je Mojzes, iskren, a razposajen mladenič, plemenitega srca, ki je užival svojo vlogo faraonovega sina. Spoznanje, kdo v resnici je, sproži v njem krizo. Začne iskati resnico in naposled zaradi uboja tiranskega paznika sužnjev zbeži v puščavo. Sledi očiščenje, reši se nepotrebne navlake svojega prejšnjega življenja in opravi svoje življenjske "duhovne vaje". Midjanski duhovnik, Zeforin oče, mu na koncu njegove poti skozi puščavo da pouk o pravem smislu življenja. Poroča z Zeforo, potem ko sta poračunala za nazaj, mu da navidezno ustalitev življenja ter neki določen mir in srečo. Iz gorečega grma se mu predstavi Bog in mu da poklic. Skupaj z Zeforo se vrne v Egipt in izvrši svoje poslansko tvo. Z Ramzesom bijeta bitko ideologij, ki se konča z Božjim posegom v obliki egipčanskih nadlog. Ves čas ostane Mojzes dosleden, torej tudi Ramzesov prijatelj; s faraonom sočustvuje. Kogar se je Bog dotaknil, v svojem srcu nima prostora za sovraštvo. Štejejo le Božja volja, resnica in pravičnost. Tudi s svojim ljudstvom se mora soočiti in si s svojo vdano držo pridobiti njihovo zaupanje, predvsem Aronovo (odnos med bratoma, od katerih je bil eden privilegiran). Naposled izpelje svoje rojake tudi mimo nevarnosti Ramzesovega zasledovanja iz Egipta. Prehod skozi Rdeče morje je tudi zanj nova izkušnja Božje vseomogočnosti. Film se konča, ko prinaša svojemu ljudstvu deset Božjih zapovedi.

Nekaj nastavkov za pogovor:

- Kakšen je Mojzes v tem filmu, opiši ga ...
- V čem sem Mojzesu podoben?
- Sem pripravljen iti skozi puščavo očiščevanja?
- Mi svoboda tudi toliko pomeni kot Mojzesu?

Zefora

Zefora je prikazana kot puščavska lepota, odločnega in plemenitega značaja. Prvič jo srečamo na proslavi v faraonovi palači, kamor je bila proti svoji volji odpeljana kot darilo za Ramzesa. Ker je v sebi nosila zdravo samozavest in se ni dala podrediti, jo je dobil Mojzes v dar, kar je zanj nesprejemljivo. Pobegne in v puščavi ponovno sreča Mojzesa. Dobro ga opazuje in dopusti, da se je spremenil. Po poroki le s težavo sprejme Mojzeso poklicanost iz gorečega grma, a mu je zvesta in se odloči, da gre z njim. Trdno stoji za svojim možem in mu je ves čas opora in svetovalka. Čuti, kaj se v Mojzesu dogaja in kako hrepeni po svobodi svojega ljudstva, kar na koncu filma izrazi.

- Kako je z mojo zvestobo, jo premorem?
- V čem mi je lahko Zefora zgled?
- Na katerih mestih stoji Mojzesu najbolj ob strani?
- Ali je tak način pojmovanja odnosa med možem in ženo danes še aktualen?

Mojzesova mati Joheveda

Mojzes se je rodil v najtežjih časih izraelskega ljudstva. Pogumna in prisebna mati ga je rešila pred faraonovim pokolom. Vse matere so skušale svoje otroke zaščititi, ona pa ohrani jasen pogled in najde drugo rešitev, ki ji sicer para srce, a pomeni za Mojzesa rešitev. Dramatičen je prikaz, kako spusti svojega sina in mu da edino popotnico, ki jo premore, preprosto uspravanko.

- Kako je predstavljena Mojzesova mati?
- Kakšne poteze ima na obrazu, kakšne gibe ...
- Kako je živela prej, da je bila zmožna tako velikega dejanja?

Mirjam

Je Mojzesova starejša sestra, ki ga ves čas na viden ali prikrit način spremlja. Od vsega začetka je ob njem in ko Mojzesa njegova mati spusti v reko, ga Mirjam spremlja. Ko

ga faraonova žena vzame iz reke, mu obljubi, da bo ves čas molila zanj in čakala, da pride tudi njih rešit. Iz njenega nadaljnega ravnanja je razvidno, da je svojo obljubo držala, saj je s pomočjo molitve ohranila upanje in vero. Molitev je tudi tista, ki ji omogoča kleno soočenje z Mojzesom, ko mu ob naključnem srečanju pove, kdo on v resnici je. S tem veliko tvega, a ostane resnici zvesta. Tako sproži v njem proces očiščevanja in prispeva svoj delež k njegovi poznejši vlogi. Prva je, ki dojame, da ga je Bog izbral, in v tej veri ga zagovarja pred ostalimi, predvsem pred Aronom. Prva gre za njim in s tem spodbudi tudi ostale. Ob natančnem spremljanju dogajanja v filmu lahko opazimo, kako globoko je njeno prepričanje. Ko je Mojzes v nevarnosti, ga ne poskuša rešiti, ampak zaupa, ve, da je v Božjih rokah. Mirjam je hči svoje močne matere, kar je poudarjeno ob njuni fizični podobnosti (poteze na obrazu, lasje, solze, oči, ...), ko v različnih časih pojeta Mojzesu uspravanko.

- Kako jaz gradim svojo vero?
- Kaj mi pomeni molitev in kaj molitev v resnici je ...
- Se pripravljam na to, da bom morda tako kot Mirjam nekoč nekoga spremljal skozi življenje?

Aron

Mojzesov brat, ki mu je teža življenja vzela pokončnost. Za razliko od svoje sestre Mirjam se je podrejal in se vdal v svoje suženjsko življenje. Zanimiv je njegov odnos do Mojzesa. Kot da je jezen in nevoščljiv privilegiranemu bratu, ki je smel živeti na faraonovem dvoru, ki je bil izobražen, srečno poročen in sedaj bodoči voditelj izraelskega ljudstva. Le stežka in počasi dojame, da je Mojzes v to vlogo poklican in da je tudi on veliko žrtvoval. Ko pa dojame, za kaj v resnici gre, sledi svojemu bratu in je prvi, ki upa iti v razdeljeno Rdeče morje. Našel je svojo vero in zaupanje v Boga.

- Kako je z mojo ljubosumnostjo?
- Kako sprejemam svoje brate in sestre?
- Kako hitro se podredim, če me nekdo zatira?

Ramzes

Sprva ni prikazan kot tiranski vladar in lastnik sužnjev, temveč kot ambiciozen mladenič. Zato je zelo občutljiv na očetove kritike svojega ravnanja. Želi se dokazati, hrepenenje, ki v njega riše nevarne poteze. Mojzesova sproščenost, drugačnost mu je všeč, iskreno ga ima rad kot brata. Vendar se ne vzgoji v dosledni ljubezni. Ko stopi iz sence svojega mogočnega očeta faraona in sam zavlada, skuša očeta preseči, še mrtvemu nekaj dokazati. Takrat Mojzesovega nasprotovanja ne prenese več in zakrknje. V tem smislu predstavlja nasprotje Mirjam, ki ljubi brezpogojno. Njegova težava je užaljenost, ranjen ponos in iz tega sledeča maščevalnost. Vprašljiva je tudi vzgoja njegovega sina, ki naposled prinese kazen.

- Kako se je počutil Ramzes v vlogo bodočega faraona?
- Je bil sam kriv, da je postal trd do Mojzesa in judovskega ljudstva?
- Kako vzgaja Ramzes svojega sina in kakšne poteze ta kaže?

Oče faraon Seti

Vladar, ki obvlada svoje kraljestvo. S trdo roko vzgaja prestolonaslednika in tako želi Ramzesa pripraviti na odgovorno nalogo, ki ga čaka. Do Mojzesa je drugačen in tudi Mojzes najde do njega pristnejši dostop. Teža, ki jo oče faraon nosi v svoji notranjosti, je poboj judovskih dečkov. Samemu sebi dopoveduje, da so bili samo sužnji, vendar ga zločin teži. Ko mu Mojzes s svojim vedenjem jasno pokaže, da njegovim stališčem nasprotuje, se njegova vloga v filmu konča. Dolgoročno zločin ne more biti močnejši kot resnica in pravica.

- Kakšna je vloga vladarja?
- Je z dobroto možno vladati?
- Mora včasih uporabiti tudi ostrejša sredstva, da se lahko obdrži na oblasti?
- Kakšen odnos ima oče faraon do svoje žene?

Ramzesova mati

Ramzesova mati je sočutna žena, ki, podobno kot Zefora, odločno stoji za svojim možem. Ne vemo, ali je vedela za poboj judovskih dečkov, a iz njenega vedenja lahko sklepamo, da tega verjetno ne bi odobraval. Vprašanje je, kaj bi lahko v tem primeru proti temu naredila. Njeno sočutje z Zeforo, ko jo kot ujetnico pripeljejo pred Ramzesa in Mojzesa, kaže na njen mehek značaj. Njeni pogovori z Mojzesom so zanj pomembni in prežeti z življenjsko modrostjo, ne glede na njeno versko prepričanje. Z njo se Mojzes pogovori, preden se odpravi na "duhovne vaje" v puščavo.

- Kakšno vlogo ima vladarjeva žena v nekem narodu?
- Je Ramzesova mati srečna?
- Katere so njene odlike?

Simbolična vrednost posameznih prizorov

Druga nakazana možnost uporabe tega filma je, da se ustavimo ob simbolični vrednosti posameznih prizorov. Na ta način lahko izraziteje pokažemo na situacije, v katerih se lahko vsak izmed nas znajde. Primerno je, da jih podkrepimo z okoliščinami, v katerih se ljudje danes dejansko nahajajo. Ta način dela je primernejši za nekoliko starejše, ki so se s težavami življenja že soočili. Navedel bom nekaj vzporednic med filmom in vsakdanjim življenjem.

Suženjstvo (0:01:00 – 0:07:55)

Uvodoma je v Egiptčanskem princu odlično prikazana situacija sužnje. Delati morajo preko svojih moči, stari in mladi, na vro-

čem soncu, brez plačila, vedno eno in isto. Blato, pesek, voda in slama so stalni spremljevalci njihovega monotonega življenja. Izročeni na milost in nemilost biričem se trudijo zadovoljiti njihovo zahtevo po hitrejšem delu, a nikdar ni dovolj. Medtem jim vojaki pobijajo nedolžne sinove. Njihove izmučene duše vpijejo k Elohimu, Bogu iz višav, in ga sprašujejo, ali sliši jok svojega ljudstva. Ko je človek na koncu, išče pot do Boga. In Bog jih sliši, pripravlja rešitev, vendar ne tako, kot si oni to predstavljajo. Na čudovit način med tem vzgaja Mojzesa.

Pomenljiv je prizor, ko mlad moški suženj pomaga starcu nazaj na noge, česar birič ne trpi. Suženjstvo ne prenese prijateljstva, ker je prijateljstvo oblika izhoda iz suženjstva.

Povsem isto se dogaja v notranjosti marsikoga izmed nas. Marsikje pa obstaja tudi na zunanji način ista oblika zatiranja človekovega dostojanstva. Okvirno bi lahko razlikovali med dvema oblikama suženjstva; zunanjo in notranjo.

Prvo je mnogo bolj vidno, vprašanje pa je, ali ga želimo videti. Sem bi spadali pojavi, kot so prisilna prostitucija, nasilje nad otroki in šibkejšimi (pogosto znotraj zidov domačega doma), izkoriščanje otroške delovne sile (in naše nepremišljeno nakupovalno vedenje, ki to podpira), posel s človeškimi organi in še mnogo drugega. Tudi v tem primeru nam internet postreže s kopico informacij in pretresljivih zgodb.

Notranje suženjstvo je verjetno še bolj razširjeno. Sem spadajo vse oblike odvisnosti, ki bi se jih posameznik zelo rad rešil, a ne more. Alkoholizem, droge in podobno so le vrh ledene gore. Manj obravnavane so odvisnosti od odnosov, nakupovanja, spolnosti in še mnogočesa.

Film na tem mestu nazorno prikaže osnovno človekovo hrepenenje, in to je hrepenenje po svobodi. Tukaj lahko ovrednotimo tudi svojo vero, ki je stalno osvobajanje človeka.

Ta vera je lastna Mojzesovi materi, ki je dovolj prisebna in močna, da izroči svojega sinčka nevarnostim reke. Zapoje mu zadnjo uspavanko. Kdor želi, se lahko tu posveti tudi pomenu glasbe, ki je tista oblika umetnosti, ki se nas na najbolj čustven način dotakne in je zmožna zarisati globoke spomine v našo podzavest. Tudi ta snov se najde na svetovnem spletu, žal bolj v tujih jezikih.

Mojzes nato preстане mnoge nevarnosti, ki vsaka zase ponazarjajo življenjsko okoliščino, proti kateri smo nemočni.

- Kakšen smisel vidim v verovanju?
- Na kak način me lahko vera osvobodi?
- Kaj pa mene usužnjuje?
- Kako je z mojim hrepenenjem po svobodi?

Mojzesovo soočenje s svojimi koreninami
(0:23:00 – 0:26:30)

Tukaj Mojzes sanja, kako ga preganja nekaj, česar na začetku še sam ne more določiti. Pred tem se sicer želi izmakniti srečanju s samim seboj, a ne gre. Poboj dečkov in njihovo metanje v Nil je tudi njegov padec v temo. Povezan je z njimi na način, ki ga nikoli ne bi bil pričakoval. Vsa ta scena je prikazana v odtenkih rdeče barve trpljenja in ljubezni. Majhen in nemočen je pri vsem, kar se je dogajalo. Zasleduje ga zločin, za katerega nič ni kriv.

Vendar sanjam ne verjame brezpogojno. Pozanima se, kako je res bilo. Gre v "knjižnico" tedanjega časa in se pozanima, kaj je vklesano v stene. Potrditev sanjanega ga spravi na kolena.

Sledi pogovor z domnevnim očetom faraonom in razčiščevanje zgodovine s pogovorom s tistim, ki je bil zanjo odgovoren. Mojzes se ne ukloni trenutnemu udobju molka, temveč se zoperstavi faraonu in se poda na mučno pot razčiščevanja situacije v svoji lastni notranjosti.

Naloga, ki se je Mojzes tukaj loti, je prav to, pred čemer pogosto bežimo. Nekako je

lažje sprejeti težo preteklosti in jo vlačiti skozi življenje, kot pa se soočiti z njo. V bistvu gre za vprašanje sprave s seboj in predvsem z Bo-

Jože Bartolj: Sv. Karel Lwanga, 2009, akril les, 125x25 cm.

gom. Omeniti velja, da je to problem, ki ga srečujemo ob krizi zakramenta spovedi. Upam si trditi, da mnogo stisk nastane, ker veliko preveč vsega tlačimo v sebe in ne dovolimo, da nas Bog osvobodí.

- Kako se jaz soočam s svojo preteklostjo, s tem, kar sem?
- Sem pripravljen iti na pot osvobajanja kakor Mojzes?
- Na kak način lahko hude stvari iz preteklosti spremljajo človeka, ki takrat še ni živel?
- Kaj mi pomeni zakrament svete spovedi?

“Duhovne vaje” v puščavi (0:31:30 – 0:35:00)

Puščava je svetopisemski kraj očiščevanja, skozi katero mora Mojzes iti, da bo pozneje sposoben voditi Božje ljudstvo po tej poti. To velja za vsakega voditelja, predvsem v duhovnem smislu. Ne morem voditi nekoga po poti, ki je ne poznam.

Avtorji tega filma so Mojzesovo pot očiščevanja in duhovnih vaj opisali po sledečem vrstnem redu:

Mojzes se srečuje najprej z bolečino slovesa od Ramzesa, ki v tem primeru ne more z njim, saj je del tega, česar se Mojzes mora osvoboditi.

Nato ga čakajo prostranosti, ki jih mora pod žgočim soncem prehoditi. Pot osvoboditve ni kratka in zahteva veliko vztrajnosti, napora in za seboj zabrisanih sledi.

Nekateri deli poti so tudi težko prehodni in pogosto se je potrebno zoperstavljati nasprotnemu vetru, za katerega včasih mislimo, da nas bo odnesel s seboj.

Sem spada tudi tavanje in iskanje prave poti, počasno izgubljanje volje. Ko Mojzesu popuščajo moči, postane nepreviden. Vse mu gre na živce in ko se rani ob ostri skali, je sposoben odvreči vse, kar ga na poti v svobodo ovira. Predvsem zlato in nakit v puščavi nimata nobene vrednosti več, predstavljata le breme. Obdrži pa prstan, ki ga

je ob posebni priložnosti dobil od Ramzesa. Od tega se bo ločil pozneje, ko ga bo Ramzesu osebno vrnil. Tudi ta del ima globlji pomen, saj se nekatere reči dajo rešiti le v sodelovanju s tistimi, ki so tudi vpleteni v mojo življenjsko pot.

Nato se Mojzes preda v Božje roke in se sooči z mogočnim viharjem. Ta predanost ga, na nekoliko humorističen način prikazano, pripelje do Raguela, midjanskega duhovnika, in njegove hčere Zefore.

- Koliko življenjskega bremena sem pripravljen odložiti, da se osvobodim?
- Od katerih odnosov bi se moral posloviti?
- Koliko zaupam Bogu, da me vodi po pravi poti in koliko z njim sodelujem?

Goreči grm (0:41:30 – 0:45:55)

je osrednja pripoved tega filma. Nazorno prikaže pomen poklicanosti, v tem primeru Mojzesove. Gre za odlično priložnost, da sprožimo pogovor o odnosu posameznika do Božjega klica. Bog jasno pove, kaj pričakuje od Mojzesa, potem ko je Mojzes sezul sandale. Med Mojzesovim ugovarjanjem, ki ga lahko povsem razumemo, prideta istočasno do izraza Božja odločnost in milina. Dobro je nakazana tudi Mojzesova sreča, ko sprejme naročilo. Tudi je razlago tega prizora najboljše povzeti iz eksegeze Svetega pisma.

Predstava faraonovih čarovnikov Hotepa in Hoja (0:51:00 – 0:54:30)

V tem delu filma je prikazano soočenje dveh svetovnih nazorov. Mojzes pogumno stopi pred Ramzesa in mu prenese Božje naročilo, kar podkrepi s čudežem spremenjenja svoje palice v kačo. Ramzes po drugi strani naroči čarovnikoma, naj se soočita s tem izzivom in posredno z Božjo zahtevo, da morajo biti judovski sužnji osvobojeni. Ples, ki ga uprizorita, se razvije v merjenje moči, ki nazorno prikazuje to, kar se dogaja v

ozadju. Kličeta egiptovska božanstva, katerih delovanje pa usmerjata sama. Vsa predstava je prevara, kar med vrsticami nakazuje in priznavata. Sredstvo njunega zavajanja publike (ne vernikov) je "šov", v ključnem trenutku, ko morata ponoviti Mojzesov čudež, pa nam močna svetloba zastre pogled na resnično dogajanje. Mojzesova dejanja so transparentna, nima česa skrivati, kajti po njem deluje Jahve, živi Bog. Od tod tudi njegova drža, ki zahteva veliko zaupanja in poguma (ko mu spustita kači za vrat). Drugo sredstvo, ki ga uporabljata Hotep in Hoj, je grožnja. Ta je naslovljena na Mojzesa. "Sedaj se igraš z velikimi fanti", sedaj gre zares. Nenazadnje imata tudi faraonova čarovnika kaj izgubiti. Ne bi se jima namreč dobro pisalo, če bi uspel Mojzes Ramzesa prepričati. Ne podcenjujeta povezanosti med Mojzesom in Ramzesom, ki se je gradila od njunega otroštva. Po drugi strani pa tudi Mojzes ni na varnem. Hotep in Hoj mladega faraona poznata in vesta, da se utegne njegova naklonjenost do Mojzesa obrniti v nasprotje.

V predstavi faraonovih čarovnikov torej gre za več kot le za trenutno zmago in naklonjenost pri Ramzesu in občinstvu. Gre za spopad ideologije in žive vere, prevare in resnice, suženjstva in svobode. Pri tem Hotep in Hoj uporabita vsa sredstva, ki jih imata. Mojzesa skušata najprej prisiliti na kolena s psihološkimi sredstvi ustrahovanja in utvare. Skušata ga spraviti do tega, da bi podvomil v svoje poslanstvo, ponudita moč in ustaljenost starega egiptovskega reda ter igro na srečo. Ponudita mu celo, da se jima lahko pridruži, seveda le, če se jima pokloni.

V ozadju, odmaknjeno od pozornosti gledalcev, pa je medtem kača Mojzesove palice že požrla kači čarovnikov. V bistvu je odločitev že padla, iz resnice same.

- Kateri svetovni nazor pa jaz zastopam?
- Kje je moj vir resnice, ko se soočam z odločitvami, ki jih moram sprejeti?
- Kako težko me je zavajati?

Zaključek

Seveda bi lahko izpostavili in podrobneje opisali še mnogo scen. Pomenljive so egiptovske nadloge, sam izhod iz Egipta, prehod skozi Rdeče morje, Ramzesovo zasledovanje izvoljenega ljudstva, in še bi lahko naštevali. Tovrstna dela terjajo veliko priprave, če jih želimo verodostojno predstaviti neki skupini ljudi. Potrebno se je poglobiti v eksegezo tega dela Svetega pisma, da bomo znali odgovoriti na vprašanja tudi tistih nekoliko bolj nadebudnih.

Na podoben način lahko obdelamo veliko filmskega gradiva. Ta članek želi prikazati le enega možnih pristopov. Vsak žanr in vsak film sicer res zahteva svoj način dela, a se izplača. Morda za zaključek še opazka. Nič hudega, če pridejo predvsem mlajši kateheziranci z izjavo, ah, ta film pa smo že gledali, odkrivanje novih vidikov, ki jih ob prejšnjih ogledih niso opazili, zna biti zanimivejše kot prvo gledanje dotičnega filma. Tudi Mojzes je bil vztrajen.

Film, pravilno izkoriščen, je zelo dobro pastoralno sredstvo.

-
1. Zanimivo in poučno delo, ki je pri nas izšlo: Snoj, A. S., *Kdo je kdo po Eneabramu*, Ljubljana: Salve d.o.o., 1995, ISBN 961-211-038-7.